

Leslie Kern¹ (2020). *Feminist Şehir: Bir Saha Rehberi. (Feminist City: A Field Guide)*. (çev. B.S. Aydaş). İstanbul: Sel Yayıncılık. 197 sayfa. ISBN: 978-605-772-837-1

Şehirler, yalnızca coğrafyanın ya da mimarlığın inceleme alanı olamayacak kadar çok çeşitliliği içinde barındırır. Şehir ve şehre ait unsurlar; sokaklar, binalar, parklar çeşitli şekillerde ulaşım, barınma, dinlenme alanları olabilir. Aynı zamanda şehirler sosyal, kültürel, ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğü ve başkalarıyla karşılaşmaları mümkün kılan alanlardır. Şehirde gezinmek, şehrin yalnızca bir bölümünde yaşamayı tercih etmek, sokağa çıkmak gibi eylemler bu çeşitlilik dolayısıyla kimi zaman korku, eğlence ve kısıtlamayla karakterize edilebilir. Leslie Kern, şehrin barındırdığı çeşitliliği, şehir ve şehre ilişkin ortamların cinsiyetlendirilmesini, bu durumun sosyal ilişkileri nasıl şekillendirdiğini ve dönüştürdüğünü *Feminist Şehir* adlı kitabında araştırmaktadır. Bu kitabında kent ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkıda bulunmaya çalışmış, kentin hem kişisel hem de eleştirel bir anlayışını üretmiştir.

Kern, çalışmasında başlangıçta bir coğrafya unsuru olan şehri, feminist bakış açısıyla inceleme girişiminde bulunur. Kendini “en yakın coğrafya” olarak kitabın merkezine yerleştirir (s.21). Yazar, feminist şehir yolculuğuna kendi deneyimlerinden faydalanarak çıkar ve böylece şehrin toplumsal cinsiyete dayalı çıkmazlarını deneyimleriyle sorgulamaya ve anlamaya çalışır. Feminist kentsel araştırmalar ve popüler kültürü de analizlerine katarak kadınların ve marjinalleştirilmiş grupların şehirdeki sorunlarını tartışmaya açar. Onun ortaya koyduğu gibi toplumsal cinsiyete dayalı biçimde şehir, günlük yaşamı fiziksel, sosyal, ekonomik ve sembolik olarak pek çok şekilde kısıtlamaktadır.

Kern’in kısa tarihsel analizine göre; şehirle ve şehirdeki mekânlarla tarih boyunca güç eşitsizliklerinin, dışlayıcı uygulamaların, baskıcı sistemlerin merkezleri olarak karşılaşmıştır. Politika oluşturmada ve karar alma süreçlerinde yerel toplulukların dışlandığı görülürken bu eşitsizliklere en sık maruz kalanlar; kadınlar, engelliler, farklı ırka mensup insanlar, göçmenler, azınlıklar olmuştur. Kern, kendi deneyimleriyle yola çıksa da bu varsayımlarla şehrin ve en nihayetinde mekânın cinsiyetlendirilmesine ilişkin keşfi boyunca feminist keşimsellik yaklaşımını kullanmaya çalışmıştır.

Kitapta kadınların şehri nasıl deneyimledikleri; arkadaşlıklar, kişisel alan, protesto, korku gibi temalar etrafında tartışılmıştır. Temalar, giriş ve sonuç olarak düşünülmüş başlıklarla birlikte yedi bölümde analiz edilmiştir. Giriş bölümü olarak tasarlanmış *erkekler şehri*, kamusal ve özel alanın düzenlenmesinde kadınların konumunu araştırarak başlar. İlk bölüm olan *anneler şehrinde* bir flanör olarak şehirde gezintiye çıkmanın imkanı tartışılır. *Arkadaşlar şehri*, kısıtlamalardan ve gözetimden uzaklaşarak şehri keşfedebilmek için arkadaşlığın göz ardı edilen rolüne eğilir. *Tekler şehri*; yalnız yaşayanlar, yalnız anneler ve yalnız kadınlar için şehirde özgürce var olabilmenin zorluklarını anneler ve erkekler şehri bölümlerine de geri dönerek ortaya koymaya çalışır. *Protesto şehri*, yazarın deneyimlerini en yoğun paylaştığı bölümdür, bu bölümde şehir hem mücadele alanı hem mücadele konusu olarak ele alınır. Son bölüm olarak sunulan *korku şehrinde*, korkunun şehir deneyimini değiştirmesinin yanı sıra sosyal, ekonomik hatta fiziksel olarak kişileri

yeniden konumlandığı üzerinde durulur. Bir sonuç bölümü olarak kurgulanan *olasılıklar şehrinde*, feminist bir şehir var edebilmek için kadınların karar alma süreçlerinde daha fazla yer alması gerektiğine dair çeşitli örnekler sunularak çalışma sonlandırılır.

Erkekler Şehri

Kern, erkekler şehri bölümüne şehrin erkeklere özgü şekillenişinin tarihsel bir arka planını çizerek başlar. Kadınların geçmişten günümüze doğru şehirle ilişkisini çeşitli örneklerle tarihsel olarak tartışır. Savaş sonrası yaşanan kentsel dönüşüme, banliyölerin oluşumuna, ırksal ayrımcılığa, sistemli göçün tarihine ve tüm bunlar yaşanırken cinsiyetin ihmal edilmesine genel bir giriş yapar. Şehrin yapısının erkeklerin ihtiyaçlarına, hareket edebilirliğine ve fiziksel yapısına odaklandığını belirtirken iş, ev, bakım sorumluluğunu üstlenen kadınların göz ardı edildiğini savunur. Yazara göre; kadınların şehirle ilişkileri tarih boyunca olduğu gibi sanayi devrimi ve sonrasında da benzer şekilde gerçekleşmiştir. Tarihsel bir izlek takip edilerek ortaya konulduğu gibi Viktorya dönemiyle birlikte şehirde kadınların korunması gerekenler ve kontrol edilmesi gerekenler olarak basitçe iki gruba ayrıldığı görülmektedir. Şehrin karmaşık bir yapı olduğu varsayımı kadınların bir kısmının şehirden uzak durması; bir kısmının ise şehirde kontrol edilmesi, eğitilmesi, zaman zaman sürgün edilmesi gerektiği düşüncesini geliştirmiştir.

Tarihin ilerleyişiyle birlikte kadınların kontrolü, şehirden uzak tutulması gerekliliği farklı alanlarda ve farklı biçimlerde yeniden tekrarlanmıştır. Bu anlayışa göre; kadınlar görece özgürlük kazanmış olsalar da kadınların çalışması aynı zamanda kendi evlerine daha az zaman ayırmalarına neden olmuştur. Bu yeni bir yorumu da beraberinde getirmiştir; eve zaman ayırlamadığında ve ev temiz tutulmadığında işçi sınıfı ahlaksızlaşmaya başlamıştır (s.17). Ahlaksızlık, özel ve kamusal alanda çeşitli kötü huyların yaygınlaşmasını tetiklemiştir. Ahlaksızlık durumu ve kötü huyların yaygınlaşmasının sorumluluğu ise ev içi bakımı üstlenen kadınlara yıkılmıştır. Sonuçta, bir toplumsal kötülük olarak ifade edilen fuhuşun da bu nedenle yaygınlaştığı; ailenin, toplumun sarsılmasına ve hastalıkların yayılmasına fuhuşun sebep olduğu düşünölmeye başlanmıştır.

Mikrop teorisi öncesi anlayışıyla hastalığın, zararlı lağım kokularıyla pis havaya karışarak yayıldığına inanılmıştı. 19. yy'da kolera tartışmasında bulaşıcılık teorisi ve ona karşı çıkanlar olmak üzere temel iki görüş bulunmaktaydı. Karşıt görüşü benimseyenler miasma teorisini öne sürerek hastalıkların kötü hava yoluyla bulaştığına inanmış, mikropla insandan insana bulaştığını kabul etmemişti (Evans, 2005). Bu inanış, ahlaksızlara yakın olunarak ahlaksızlığın da yayılabileceği düşüncesini beslemişti. Böylece ahlaki pis hava kavramı ortaya çıkmaktaydı. Ahlaki pis hava, Kern'in çeşitli örneklerle ortaya koyduğu gibi *düşmüş kadın* kavramının dönemin romanlarında sıkça anılmaya başlanmasında da etkendi (s.17). Aynı zamanda yerli nüfusun kentleşen bölgeden uzaklaştırılması için aynı kadınlar araç hâline getirilmişti. Bunun iki yönlü faydası olduğu düşünölmekteydi; hem bu kadınlar yerlilerle evlendirilerek kontrol altında tutulabilecek, hem de yerliler göçmeye zorlanarak her iki istenmeyen unsur da şehirden uzaklaştırılabilecekti. Buna beyaz kadınların yerli yerleşimci tehlikesinden korunması için de ihtiyaç duyulmaktaydı.

Sömürgeciler yalnızca yerli erkekleri değil yerli kadınları da kendileri için tehlike olarak algılama eğilimindedir. Onlara göre; sömürgeciler vahşiliği dizginlemeye çalışırken yerli kadınlar vahşiliği yayan kişilerdir. Kern'e göre kentsel dönüşümlerde yerli kadınların tehdit olarak düşünülmesi yalnızca sömürgecilerle sınırlı ve dönemsel değildir. Ona göre; zaman ilerlemesine rağmen kadın bedeninin denetimi şehir iyileştirmelerinde hâlâ son bulmamıştır. Bunu temelde modern kentsel bir sorun olan obeziteyle mücadele gibi kampanyaların bedeni denetlemeye yönelik girişimleriyle örneklendirir (s.19). Bu kampanyaların çoğunlukla kadınları ve çocuklarını hedef alması, kadınları yalnızca birey olarak değil anne olarak da hedef göstermektedir. Obeziteyle bağlantılı olarak arabaya bağımlılık ve fast food tüketimi gibi temel söylemler modern kentsel sorunları ifade eder. Aynı zamanda bu kampanyalar, geçmişte yapılanlara benzer bir denetimin dönüşmüş hâline işaret eder. Burada yeniden kadın bedeni kentsel sorunların kaynağı olarak görülür.

Kern, tarihsel anlatısının ardından tartışmayı, şehrin erkeklerin şehri olarak toplumsal cinsiyet rollerini destekleyici ve kolaylaştırıcı şekilde tasarlandığını belirterek sürdürür. Kadınların günlük deneyimleri bu tasarımlarda göz ardı edilir. Oysa şehirde kadınların nasıl hareket ettiği, kenti nasıl deneyimlediği, yaşamını kentte nasıl sürdürdüğü toplumsal cinsiyet kimliği tarafından şekillendirilir. Kern, kadınların kenti deneyimleme biçimlerinin nasıl değiştiğini tecavüz mitleriyle örneklendirerek açıklar (s.23). Herhangi bir tecavüz durumunda mağduru suçlayan teorilerden biri tecavüz mitleri teorisi. Burt (1980:217) tarafından ortaya atılan tecavüz mitleri teorisi; mağdura yönelik ön yargı ve yanlış inançları ifade etmek üzere kullanılır. Tecavüz mitleri, suçu kısmen kurbanı yönlendirir. Bu mitler, tecavüz kültürü ile yakından alakalıdır. "Ne giyiyordun, neden bildirmedin?" sorularıyla tecavüz miti soruları olarak karşılaşırlar. Kern, bu mitlerin aynı zamanda bir coğrafyaya sahip olduğunu da belirtir (s.23). Böylece kadınlar zihinsel tehlike haritaları oluşturur. "Neden gece yalnız yürüyordun, neden kestirmeden gittin, yalnız başına otobüs mü bekliyordun, o mahallede ne yapıyordun?" soruları gerçek tehditler kadar zihni şekillendirir. Gezmek, çalışmak, eğlenmek ve şehirde yer edinmek için kadınlar bu haritaya göre hareket etmeye çalışır. Kern'e göre bütün bu mitler sonunda kadınlara "şehir sana göre değil" demeye başlar.

Kern, feminist coğrafyacı Jane Darke'dan alıntılanarak her yerleşimi, toplumdaki ilişkilerin mekâna yazılması şeklinde tanımlar: "*Şehirler ataerkilliğin taşa, tuğlaya, cama ve betona yazılmış hâlidir.*" Çevre, onu inşa edenleri yansıtır. Kern, ilaçlardan kaza deneylerine ve kurşungeçirme yeleklerine kadar her şeyin erkek ihtiyaçlarına ve bedenlerine göre uyarlandığı bir dünyada şehirlerin tasarımının da erkeklere göre şekillenmesinin tesadüf olamayacağını ekler (s.28). Erkekler şehrine dair çeşitli somut örnekler sunarken kentin cinsiyetine dair de düşünmeye sevk eder. Çeşitli yazarların düşüncelerine yer verir ve kurumsal ekonomik bir gücün göstergesi olarak daha yüksek olması planlanan kentsel yapıların eril iktidarı somutlaştırdığını belirtir. Bunu üreme fantezisiyle bağdaştırarak açıklar (s.29). Şehirlerin fiziksel ve ekonomik olarak erkek ölçülerini temel aldığına dair bu görüşünü farklı örneklerle destekler. Şehir, erkek bedenlerini model alırken kadın bedenlerini de paradoksal bir şekilde dönüştürür ve değiştirir.

Kern, deneyimlerin şehir inşasına yansıtılabilmesinin kadınların mimarlık ve planlama mesleklerine katılmasıyla tek başına yeterli olamayacağını savunur. Bunu yetersiz bulmasını iki şekilde açıklar (s.30). İlki, deneyimlerin de hâlihazırda ataerkil toplum tarafından şekillendirildiği ve bir meslek grubunda yer almanın tek başına ataerkilliğe tam bir karşı duruşu ifade edemeyeceğidir. İkincisi ise kadınları bir bütün olarak varsaymanın toplumsal farklılıkların gözden kaçmasına neden olacağıdır. Bu nedenle Kern, kesişimsellik yaklaşımını kitabın merkezine yerleştirir. Teorik olarak kesişimselliği temel alan Kern, kitabın tamamında öncelikli olarak kendi deneyimlerini paylaşa da başkalarını dışlama riskinin göz önünde bulundurulması gerektiği üzerinde durur. Şehirdeki fiziksel pek çok engele örnek verirken sınıfsal, ırksal, kültürel bariyerlerin cinsiyetle keşiştiğine vurgu yapar. Kentsel alanda var olma girişimi ve talebinde bulunan kadınların sömürge pratikleri başta olmak üzere çeşitli söylemleri güçlendirebileceği ve yansıtılabileceği tehlikesine dikkat çekerek erkekler şehri bölümünden anneler şehri bölümüne geçiş yapar.

Anneler Şehri

Kern, anneler şehri bölümünde annelik deneyimiyle beraber büyük oranda çevresini algılama biçiminin sarsıldığını belirtir. Kültürel olarak topluluklar arasında farklılıklar olduğunu söylemek mümkün olsa da Kern öncesinden farklı bir şehir deneyimlemektedir. *“İnsanlar çıkık göbeğime sanki üzerinde 'Burayı ovun lütfen!' yazıyormuş gibi davranıyorlar.”* diyen yazar için vücudundaki değişim onu bir anda istemediği şekilde görünür kılmıştır (s.41). Hamilelik ve annelikle ilgili olarak şehirlerin birer düşman kılığına büründüğünü belirten Kern, bu bölümde geniş ölçüde bir kadının şehirde anonim ve görünmez olabilmesinin mümkünlüğünü tartışır. Sürekli taciz beklentisini görünmezliğin ve anonimliğin başlıca kısıtlayıcısı olarak görür (s.38). Engelli olmamak ya da beyaz olmak gibi ayrıcalıkların bir ölçüde anonimlik–sağlasa da hamilelik durumunda bunun tamamıyla ortadan kalktığını belirtir. Şehirde görünmez olabilmeyi bir kadının flanör olup olamayacağına dair tartışmalarla birleştirir. Benjamin (2012:92), Fransızca’da “avare gezinen” anlamına gelen flanör kelimesini sokakta dolaşırken gördükleri üzerine düşünce üreten kişi anlamında da kullanmıştır. Buradan yola çıkılarak flanörün boş zamanı olduğu ve bu boş zamanı düşünme eylemiyle değerlendirdiği söylenebilir. Baudelaire’in flanöre ilişkin yazdıkları ise Kern’in tartışmasını anlamayı oldukça kolaylaştırır. Baudelaire (2013:33) flanörü; kalabalığın ve hareketin ortasında, evinde gibi hissederek dünyayı gözlemleyen ancak bunu yaparken dünyadan gizli kalabilen kişi olarak ifade eder. Burada aynı zamanda görmek ve görülmek çiftini ayıran panoptikon benzeri bir merkez-halka durumu söz konusudur (Foucault, 1992:253) Charles Baudelaire ve Walter Benjamin’in flanörü hareketin merkezinde, kalabalıkla bütün ve yine de anonimdir. Georg Simmel bıkkınlık özelliği ve anonimlik becerilerini kentin ayrılmaz parçaları olarak belirler. Kern ise bu ifadelerle yönelik olarak flanörün daima engelli olmayan beyaz bir erkek olarak düşünüldüğünü belirtir ve flanör tipine sahip çıkanlar ve eleştirenlerin bakış açılarına yer verir (s.39).

Flanörün kadın olabileceği fikrini reddedenler kadınların tam olarak görünmez olamayacağını, onun eril bakışın nesnesi olarak kabul edildiğini; diğerleri ise flanörün kadın olabileceğini ve onun flanör olarak anılabileceğini

belirtir. Lauren Elkin'e² atıfla Benjamin ve Simmel gibi erkeklerin dışı flanör hayal edememesinin sebebi alışagelmış anlayışa uymayan kadınların fark edilememesi olarak ortaya konulur (s.40). Bunun muhtemel sebebinin kamusal alanda dolaşan kadınların amaçları sorgulanmaksızın seks işçisi olarak anlaşılmaları olduğu belirtilir. Kern, dışı flanör/flanözün de normal bir bedene sahip olduğunu belirterek flanöz düşüncesine hamileliği ekler ve bu yeni durumun klasik flanörlükle ilişkilendirilemeyeceğini ifade eder (s.41).

Şehir, kısmi özgürlükler sunmayı ihmal etmez ancak temelde evcilleştirilmiş bir yaşam tarzını destekleyen tüketici alışkanlıklarını da geliştirir. Kern, bu bölümde de flanörlükle başlayan tarihsel izleğini tüketicilik anlayışının köklerine ve banliyölerin oluşumuna değinerek sürdürür. Banliyöler, savaş sonrası geri dönen askerlerin ve büyüyen ailelerin konut ihtiyacını karşılamaya yönelik ekonomik büyümeyi sürdürmek için zorunlu hâle gelmiştir. Ancak banliyö oluşumunun ırk ve toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen toplumsal bir gündemi daha vardır. Savaş sonrası Afrikalı Amerikalıların kuzeye göç etmesi pek çok beyaz hane halkını banliyölere kaçmaya yönlendirmiştir ve beyaz göç olgusunu yaratmıştır (s.46). Bu, aynı zamanda kadınların Amerikalı askerlerin ardından üretimde yer alan kadından ev hanımı anneye dönüşmesine neden olmuş, savaştan dönen erkeklere işlerini geri vermeyi amaçlamıştır. Banliyölerdeki hayat tarzı heteroseksüel çekirdek aileyi varsayarak toplumsal cinsiyet rollerini yeniden canlandırmanın çözümü olarak görülmüştür. Banliyöler, kadınları mutfakta tutup, iş yaşamından uzaklaştırırken evi geçindiren erkek figürünün kariyerinin feda edilemeyeceği fikrini yerleştirmiştir. Erkeğin para kazanma potansiyeli sınırlandırılmamış ve banliyöler, toplumsal cinsiyet rollerini doğallaştırmaya yaramıştır (s.47).

Banliyölerde yaşayan kadınlar için toplumsal cinsiyet rollerini güçlendirmeye yönelik çeşitli kısıtlamalar ortaya konulabilir. Kern, ulaşım sistemlerini buna örnek olarak verir. Ulaşım sistemleri banliyölerde yaşayan kadınlar için ek ödeme anlamına gelir. Kern, yapılan araştırmalara atıfta bulunarak ulaşımı, kadınların pembe vergi verdiği alanlardan biri olarak gösterir (s.50). Pembe vergi, toplumdaki kalıplaşmış toplumsal cinsiyet normlarının yarattığı baskıdan kaynaklanmaktadır. Bu yolla kadınlar benzer hizmetler için erkeklerden daha fazla ödeme yapar.

Banliyölerdeki benzer şekilde kadınların karşılaştığı kısıtlamalar, modern şehirlerde şekil değiştirerek sürmeye devam etmiştir. Kern, annelik üzerinden şehirde yaşamın zorluklarını ve kısıtlamalarını örneklendirir. Bebek arabasıyla toplu taşıma ya da asansör kullanmak, dik yürüyen merdivenlerde hareket edebilmek ve dar tünellerden geçebilmek oldukça zordur (s.51). Annelik, şehirde yaşamaya çalışırken kadının neredeyse her şeyi aynı anda ve iki kişilik düşünmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Kern, bu konuyla ilişkili olarak Sharon Hays'a atıfla ebeveynliğin mutenalaştırılmasından bahseder. Burada duygusal olarak çocuk odaklı yaşam, mali olarak pahalı bir yoğun annelik fikrini ortaya koyar (s.55). Hays'ın (1996:8) yoğun annelik olarak adlandırdığı durum çocuk merkezli bir yaşamı önceler. Çocuğun ihtiyaçları, gelişimi ve bakımından anne sorumlu tutulur. Bu, hem kadının yoğun olarak emek kullanımını hem de ekonomik olarak zorlu bir süreci işaret eder. Yoğun anneliğin psikolojik yönünden de bahseden Macdonald'a göre (1998:30) bebek emzirmek

gibi pratikler yalnızca bebeği beslemek için değil aynı zamanda bebekle bağ kurma aracı olarak gerçekleştirilir. Bu varsayımlarla yola çıkıldığında kadın sezgisel olarak da bakım veren kişi olarak kabul edilir ve annelik tam zamanlı bir iş hâline gelerek toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretir. Bu anlayışta tüm annelerin benzer yetenek ve yaşam deneyimine sahip olduğu düşünülür (Porter, 2010:7). Yoğun annelik, annelerin kendilerini çocuklarına adanması, yoğun ilgi göstermesi gibi beklentilerle ifade edilir. İyi ebeveynlik olarak ifade edilen bu pratikler için kullanılacak kaynakları çevrelerinde, yakınlarında arayanlara yönelik bir piyasanın ortaya çıktığı da görülür. Bu piyasa 1980'lerde özelleştirme girişimleriyle birlikte yükselişe geçer. Böylece yoğun ebeveynlik pratikleri aynı zamanda şehri de şekillendirir. Ancak bu ebeveynlik, zaman, para ve duygusal emeği ifade eder ve bu her ailedeki annede bulunmayabilir. Şehrin bu türden bir değişimi benzer şekilde başkalarının dışlanmasına neden olabilir. Kern, 1950'lerde banliyölerde yaşayan annelerden sürekli çocuklarını eğlendirme beklentisi olmadığını da ifade eder (s.57). Günümüz anneleri ise ev dışı ve ev içinde çalışırken çocukları duygusal, fiziksel, kültürel olarak zenginleştirme zorunluluğu yaşar.

Kern, anneler şehri bölümünü toplumsal cinsiyetin birincil eşitlik kategorisi olarak ele alınması ve şehir planlamasında kullanılmasının da sınırlayıcı olabileceğini belirterek tamamlar. Tipik kentli vatandaş; beyaz, trans ve engelli olmayan orta sınıf ve heteroseksüel erkek olarak düşünülür. Benzer şekilde kentli kadın düşüncesi de sınırlı olabilir. Toplumsal cinsiyete duyarlı şehirden öncelikli olarak faydalanacak kişi beyaz yakalı işi olan, evli ve engelsiz kadınlar olarak farz edilir (s.65). Bu durumda toplumsal cinsiyetin güçlendirilmesi, ihtiyaçları karşılanamayan çok sayıda kadını bu grubun dışında bırakabilir. Mutenalaştırma bazen işleri daha da kötüleştirebilir (s.67). Düşük gelirli ırksallaştırılmış kadınlar yerinden edilebilir, aynı kadınlar ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz olduğu bölgelere itilerek daha fazla zarar görür ve bu bölgelerdeki hava kirliliği, su kirliliği sorunları anneliği daha da zorlaştırabilir. Özelleştirilmiş hizmetlerden gücü yetenler faydalanırken diğerleri faydalanamaz ve annelik, ebeveynliğin mutenalaştırılması ile maliyetli hâle gelebilir.

Arkadaşlar Şehri

Arkadaşlık şehri bölümünde Kern, popüler kültürün kadın arkadaşlığını kiskanç, kavgacı mitlerle ya da keder ve gizem mitleriyle kurguladığından bahseder ve bu kurgudan kurtulma gerekliliğini belirtir (s.75). Kern, kendi deneyimleriyle arkadaşlığı, şehirde özgürlüğü mümkün kılmamanın bir yolu olarak sunar (s.77). Diğer yandan popüler kültürde kadınların arkadaşlığının eve hapsedildiğini gösteren örnekleri sıralar. Televizyon dizileri ve filmler, kadınların genç yatak odalarını başlıca sosyalleşme alanları olarak gösterir. Bu gösterimlerde kız çocukları kamusal alandaki buluşmalarda ve sosyal etkinliklerde oğlanların uzantıları olarak gösterilir (s.79).

Yetişkin gözetiminden kaçınmak, keşfe çıkmak için izin almak zorunda kalan genç kadınlar, kendi stratejilerini geliştirir. Arkadaşlık ilişkilerine başvurmak bunlardan biridir. Kern, genç kadınların paradoksal olarak şehir sokakları gibi kamusal alanları özel alan olarak tanımladığını belirtir (s.84). Buralar, ebeveyn, öğretmen gibi gözetleyenlerden uzak bir anonimlik imkânı verir. Ev, genç kadınlar

için mahremiyet hissinden çok kontrol hissini güçlendirir. Şehir sokakları ise kontrollere direnme alanları olarak görülür. Şehir, özgürleşme alanı olduğu kadar aynı zamanda bir tehlike alanı olarak da ifade edilir. Kern, bunu kadınların şehrin sokaklarından eve yalnız dönme sürecini bir tehlike aralığı olarak kabul etmesiyle ve varma eylemini birbirlerine bildirmeleriyle örneklendirir (s.88). Bu bağlantı ağıyla erkeklerden çok kadınların kendi aralarında kurdukları bir ağ olarak karşılaşılır.

Şehrin kadınların arkadaşlığını çeşitli şekillerde güçlendirdiğini belirten Kern, bölümün sonunda banliyöleri ve onların kadınları kasten tecrit ettiğini tekrar hatırlatır. Arkadaşlık ilişkileri sürmesine rağmen banliyöler, içe dönük ve özel olana odaklanmayı teşvik eder (s. 93). Şehir ise banliyölerin aksine insanları dışarı çıkmaya yönlendirir ve başkalarıyla tanışmayı zorunlu hâle getirir.

Tekler Şehri

Kern, tekler şehrine flanör/flanöz tartışmasında anonimliğe ilişkin yazdıklarına benzer şekilde ataerkillikle donatılmış bir ortamda yalnız kalmanın çeşitli zorlukları olduğunu hatırlatarak başlar. Kern, bu bölümde flanöz olmanın kaygı vericiliği üzerinde durur. Yalnızlığın tadını çıkarabilmek için kişisel alana saygı gösterilebilmesi gerekir ve Kern, bunun kadınlar için nadiren mümkün olduğunu yazar (s.106). Oysa flanör, daha önce de belirtildiği gibi şehrin kalabalığına girer ve dikkat çekmez. Kern, kalabalığa girip dikkat çekmeden yürüyebilmenin modern şehir yaşamında kulaklık kullanımıyla ilgisi üzerine yeni bir tartışma ortaya sürer. Şehirde kulaklıkla yürümenin kadınlar için eğlenceden daha fazlası olduğunu, çoğunlukla erkeklerin istenmeyen ihlallerinden kurtulmak için bir bariyer oluşturabilmenin yolu olarak kullanıldığını anlatır (s.107).

Kern'e göre şehirde tek başına olmak, kulaklıkla yürümek ya da bir yerde yemek yemek kadınla erkek için farklı şekilde yorumlanır. Ona göre, yalnız başına yemek yiyen erkek için düşünülen ilk şey ya iş seyahatinde olduğu ya da kendine güvenen biri olduğudur. Buna karşın kadın sıklıkla kendini çevredeki bakışlardan dolayı uygunsuz hisseder (s.110). Kern, bunu kendi deneyimleriyle açıklar. Şehirde yalnız yeme eylemini gerçekleştirmeden önce internetten arama yaparak fotoğrafları incelemek, değerlendirmelere bakarak gidilecek yeri planlanmaya çalışmak kadınlar için yiyeceklerin kalitesi kadar "Bir kadının tek başına yemek yiyebileceği bir yer mi?" gibi yeni bir kategoriye daha önemli hâle getirir (s.110). Kern, bu durumun planlanmayan bir sonucuna daha değinir; sanal ortamlardan bulunan bir mekâna gitmenin ya da rastgele bir mekân seçmenin zorluğuyla yaşanan stres genelde sonunda kadınları *fast food* tüketimine ve evden çıkmadan herhangi bir platform aracılığıyla film izlemeye iter (s.111). Bu, Kern'in daha önce obeziteyle ilgili beden kontrolüne ilişkin söyledikleriyle oldukça uyumludur. Kontrol biçim değiştirmiştir ancak sürmektedir.

Kadınların yalnızken kamusal alanı kullanımıyla ilgili örneklerinden biri de *yayılmacı erkek* olarak tanımladığı metro yolcusu erkeklerle ilişkin yorumudur (s.114). Yazar, kadınların erkeklerle aynı alanı kaplamadığını, beden dili ve duruş olarak kadınların bu ortamlarda yer kaplamamak üzere sosyalleştiğini belirterek şehrin ve mekânların aynı zamanda fiziksel olarak da kadını şekillendirdiğini örneklendirir. Kadın ve erkeğin farklı şekillerde sosyalleşmesine, yalnızlığın kamusal alanda algılanma biçimlerine bir diğer

örnek, kamusal alanda yalnız bir kadının her zaman diğer erkekler açısından müsait olduğunun varsayılmasına ilişkindir. Kern bunun nedenini, kadınların erkeklerin mülkü olarak görülmesi olarak açıklar ve yanında erkek olmayan bir kadın meşru bir hedef hâline gelir (s.116).

Kern, tekler şehrinde kentsel alanın *kadınlaştırılmasından* da bahseder. Kadınlara kapalı alanların kadın müşterileri çekmek için *yumuşatıldığını* belirtir (s.121). Ünlü dükkânların menülerine salatalar eklemesini buna örnek gösterir, bu mekânlar için *daha fazla salata daha fazla kadın* demektir. Çoğunlukla erkek işçilere yönelik yağlı yemekleri olan lokantalar ve rehin dükkânları kadınlaştırılmak üzere yerini yoga stüdyolarına, manikür salonlarına ve organik marketlere bırakır. Mutenalaştırmayla ilişkilendirilen bu mekânlar, orta sınıf mekânlar hâline almaya başlar. Üçüncü yer olarak adlandırılan bu mekânlar evden uzak bir ev olarak görülür (s.122). Üçüncü yerler, sosyalleşme ve eğlenmek için kullanılan, ev ve iş yeri olmayan herkesin ulaşımına açık evden uzak ama ev gibi olan yerlerdir (Oldenburg, 1991:20). Restoran, sinema, alışveriş merkezleri bu yerlere örnektir. Bireyler kaçış noktaları olarak üçüncü yerleri kullanırlar. Buralarda sosyalleşme saf bir şekilde gerçekleşir ve sohbet, üçüncü yerler için önemlidir (Oldenburg, 1991:26). Üçüncü yerler, kolayca ulaşılabilir olmalarıyla ayırt edilir. Böylece üçüncü yerler kentsel ortamda verimli hâle gelerek sosyal yeteneği artırır (Oldenburg, 1991:32). Kadınlar bu mekânları yarı kamusal, güvende hissettikleri yerler ve birlikte yalnız kalabildikleri ortamlar olarak görür. Kern, bunu mutenalaştırmanın işareti olarak ifade eder (s.122). Bu mutenalaştırma elbette beyaz orta sınıf kadın imgesine hitap eder, mutenalaştırma sürdürüğe bu imgenin dışındaki insanlar giderek daha fazla öteki hâline gelir.

Protesto Şehri

Protesto şehri olarak adlandırdığı bölümle Kern'in neredeyse tamamen kendi deneyimlerine odaklandığı ve kendi hikâyesini anlattığı bölüm olarak karşılaşılır. Ona göre; *şehirler toplumsal siyasal hareketlerin başlıca eylem mekânlarıdır* (s.135). Yazar, sosyal medyanın kitleleri bir araya getirerek kaynak birleştirme konusunda oldukça güçlü olduğunu vurgular ancak aynı zamanda kritik anlarda sokağa çıkmanın hâlâ önemli olduğunu belirtir. Protestolara katılmak şehre ait hissetmenin bir yoludur ve şehir hakkını ifade eder. Kern, mücadele yeri ve mücadele konusu olarak feminist şehirden bahseder. Güvende olmak, ait olmak, temsil etmek için mücadele edilen yer şehrin sokaklarıdır ve Kern, bu bölümde kadınlar için şehirde mücadele etmeyi de tartışmaya açar. Kadınların şehir hakkı mücadelesindeki başarısızlıkları üzerinde durur ve eleştirilerini sıralar. Trans ve engelli kadınların eylemlerde konuşulmadığını ve bu eylemlerde engelli kadınlar için erişilemez noktalar bulunduğunu belirtir (s.139). Kern'e göre kentsel protestolar genelde tek bir noktaya odaklanarak kesişimselliği gözden kaçırr.

Kern, protestolarda kesişimselliğin büyük oranda göz ardı edildiği eleştirisini yaparken aynı zamanda grev rollerinin toplumsal cinsiyet rollerine evrildiğini de belirtir. Erkekler protestolarda tartışmaya giren, kadınlar ve kuir bireyler ise sessiz duygusal ve hane içi emeği üstlenen kişiler olarak ataerkilliği sürdüren rollere yeniden bürünür (s.146). Bu süre içinde insanları sakinleştirmek, yaralı grevcileri rahatlatmak gibi sorumluluklar kadınlar ve kuir bireylerin görevi hâline

gelir. Benzer şekilde kadın liderler resmî anlatılardan çıkarılıp medyada göz ardı edilirken erkekler karizmatik ve vizyoner liderler olarak resmedilir.

Yazara göre bir şehre bağlanmanın en etkili yollarından biri aktivizm ve protesto olsa da burada kesişimselliğin göz ardı edilmemesi gerekir (s.159). Kadınlara açık alanlar iddiasının trans ve engelli kadınlar söz konusu olduğunda baskıyı yeniden üretebileceğini de hatırlatır. Güvenli şehir söyleminin ve kadınlara yardımcı olma girişiminin marjinal gruplar için şehri daha az güvenli hâle getirebileceğini gözlemler.

Korku Şehri

Korku şehri, korkunun kadınların doğuştan gelen bir özelliği varsayılmasına ilişkin çeşitli araştırmalardan örneklerle başlar. Kern, Kanada ve Amerika'daki araştırmalara göre 1990 başlarında kadınların erkeklere oranla daha çok korktuğunu aktarır (s.164). Aynı dönemde erkeklerin kamusal alanda daha sık yer alması nedeniyle gasp ve saldırıya uğramalarının daha muhtemel olduğu düşüncesi yaygındır. Kern'in aktardığı araştırmalara göre ise kadınlar kamusal alanlardaki yabancılardan daha çok korktuklarını dile getirmiştir. Bu korku paradoksunda Kern, hem cinsel taciz vakalarının ve endişesinin kadınlara nerelerde olmamaları gerektiğini söylemesinin hem de çocuklukta sosyalleşmenin etkili olduğunu belirtir (s.166). Heteroseksüel ataerkil kurumlar evi güvenli alan olarak pekiştirdiği için bu alanda yaşanan şiddeti gizler. Kadınlar korkularını ev ve aileden uzağa yönlendirir. Kadınların korkusu paradoksu bu şekilde çözülmeye başlar. Korku; yapılar, sistemler, kurumlar içerisinde konumlandırılarak kamusal alanı kullanmayı, iş konusundaki tercihleri sınırlar ve koruyucu olarak erkeklere bağımlı hâle getirmeye devam eder.

Kadınlar tüm erkeklerden korkmayı sonsuza kadar sürdüremez, emniyetlerini sağlamanın yolu olarak onlardan kaçınmak için tehlikeli erkeklerle nerede ve ne zaman karşılaşacaklarına dair zihinsel haritalar oluşturur. Korku; kişilerden kapalı otoparklar, arka sokaklar, metrolar, karanlık sokaklar gibi alanlara aktarılır (s.168). Kadınlara yönelik şiddet çalışmalarında özellikle siyah, yerli, marjinalleştirilmiş kişiler için medyada kurbanın akıl sağlığını, geçmişinin, alışkanlıklarının sorgulandığı görülür (s.170). Bu sorgulanma kişinin tercihleri konusunda yanılmaması gerektiğine yönelik güçlü bir baskı oluşturur. Tercihlerin sorgulanması bir şiddet durumunda mağduru sorumlu tuttuğu için psikolojik baskıyı derinleştirir.

Kern, korkuların ekonomik sonuçlarından da bahseder; iş seçiminde, gece kurslarında, ekonomik konutlara erişimde korku etkili olur. Korku, aynı zamanda başka bağlantıların ortaya çıkmasında da etkilidir. Kern'e göre kadınlar, tacizden kaçınmak için bisiklete binmek ve yürümek gibi daha ucuz ve sağlıklı yollardan kaçınır ve bu ilave maliyetleri de yüklenir (s.170). Kern'in örnekleri ilave maliyetleri yüklenebilecek kadınlar için geçerlidir ancak farklı etnik köken ve gelir grubundan olmanın bu tercihleri kısmen değiştirdiğini de söylemek mümkün. Peters'in (2013:9) çalışması, kadınların seyahat etme şekillerinin erkeklerden farklı olduğunu doğrular ancak özel ve toplu taşıma araçları arasında seçim yapma şansına sahip olduğunda kadınların toplu taşıma araçlarına daha fazla bağımlı olduğunu gösterir. Afro-Amerikan kadınlar ya da kadınların erkeklerden yüzde otuz daha az kazandığı Türkmenistan gibi ülkelerde yaşayan kadınlar daha ucuz

ve yavaş araçları tercih etmektedir. Korku, ulaşım için araç tercihinde etkili olsa da sosyal ekonomik durumla birlikte düşünülmelidir.

Korku ve kesişimsellik ilişkili olarak cezai feminizmden bahseden Kern, ceza yargılama sisteminin ırkçı ve sınıflı olduğu bağlamlarda cezai yaklaşımın eşitsizlikleri azaltmak yerine büyütebileceğinden bahseder (s.183). Polisin güvenliği sağlaması ya da şehirlerin kadınların güvenliğini sağlaması için yapılan çok az iyileştirmenin zarar görebilen bir diğer grubu kolay etkilenebilir duruma getirebileceğini belirtir. Az sayıdaki güvenlik girişimleri ve iyileştirmeler, baskıcı politikalar için bir gerekçe olarak kullanılabilir, iyileştirmeye yönelik çabalar kişiyi kolayca bu sisteme dâhil edebilir. Kişilerin kendi güvenliğini sağlamak üzere harekete geçmesi özelleştirmeye katkı sağlayabilir (s.184). Ekonomik araçlara sahip olamayanlar için güvenlik önlemlerinin özelleştirilmesi şehri onlar için daha güvensiz hâle getirebilir. Kern kesişimselliği açıklarken, yerli bir kadına yönelik şiddetin ırkçılık, sömürgecilik ya da cinsiyetçilikten yalnızca birine indirgenemeyeceğini hatırlatır. Örneğini şehirler üzerinden açıklamaya çalışan Kern, kamsusal alanda şiddet ve suç korkusunu kadın sorunları başlığı altında ele almanın müdahale ve çözümleri kısıtlayacağını, çoğunun başarısız olacağını ekler. Tüm kadınlar aynı sosyal konumlara sahip değildir. Denetimi ve güvenliği arttırmaya yönelik her çabanın, politika veya tasarım değişikliğinin toplumun farklı üyelerini nasıl etkileyeceğine dikkat edilmelidir.

Olasılıklar Şehri

Olasılıklar şehrinde Kern, önceki bölümlerle birlikte feminist şehre ilişkin bir sonuç bölümü yazar. Olasılıklar şehri, şehirlerin beyaz, Batılı, erkek bir sosyal yapılanmayı sürdürmek üzere planladığını kabul etmek gerektiği sonucuna varır. Kadınların kentsel planlamalarda daha fazla yer alması tek başına çözüm olamayacaksa da şehir tasarımına kadınların da dâhil olması gerektiğini iddia eder. Ataerkilliğe meydan okuyan feminist şehre yönelik hareketlere yer verir (s.195). Şehrin insanları pek çok biçimde şekillendirdiğinden bahsederek şehrin bilinçsiz olarak bazı alışkanlıklar edinilmesine neden olduğunu belirtir. Şehrin kişiler üzerindeki etkisine dair anlatılarını sonuçlandırmak için en somut örneklerden birini verir. Erkekler şehrinde yalnız bir kadın olmanın bedeni zamanla katılaştırdığından, postür ve yürüyüşü, jest ve mimikleri toplumsal ilişkilerle birlikte dönüştürdüğünden bahseder (s.188).

Kitap boyunca yürüttüğü kesişimsellik söylemine ilişkin şehirde kimin etkileşime değer olduğuna dair sorularını tekrarlar ve herkesin birbiriyle rahatça temas kurduğu bir şehir hayal etmediğini vurgular. Ancak kendi olasılıklarını da şehre katar ve şehri, kadınların şişman, doğurgan, dağınık ya da savunmasız da olsa bulunmaktan endişelenmemeleri gereken bir olasılıklar şehri olarak hayal eder. Kern, geliştirilebilirse mahallerde türeyen feminist şehirler görebileceğimiz konusunda inançlıdır. Ancak bunun tek bir *ana plan* olmadığını vurgular (s.197). Daha iyi ve daha adil bir yaşam için feminist şehri bir deney olarak sunar.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet rolleri, insanların kentsel alanda nasıl hareket ettiğini büyük ölçüde belirler. Benzer şekilde kentsel alan da bu rolleri besleyebilir, dönüştürebilir ve sabit hâle getirebilir. Cinsiyete duyarlı bir kentsel planlama ancak kadınların ve erkeklerin çocukluklarından itibaren farklı şekillerde

toplumsallaştığını bilmekle ve sonuçta ortaya çıkan farklılıkları anlayabilmekle mümkün hâle gelir. Planlama varsayımlarının paternalist sosyal normlara uygun işlemesi farklılıkların göz ardı edilmesine neden olur. Kern, temelde feminist şehircilik anlayışıyla tarafsız olmadığını düşündüğü kentsel kararlar için farklı sınıflar, ırk, beden, yaş ve deneyimlerden kişilerin sürece katılması gerektiğini savunurken şehri herkes için gezilebilir ve yaşanabilir bir yer haline getirmeyi amaçlar.

Kern, şehrin toplumsal cinsiyete dayalı bir analiziyle biyografik deneyimini, çeşitli feminist araştırmaları ve popüler kültürü bir araya getirerek bir feminist şehir tartışması ortaya koymaktadır. Kadınların yaşamlarının fiziksel, sosyal, ekonomik, sembolik olarak şehirler tarafından şekillendirildiğini tüm bölümlerde sıklıkla dile getirmektedir. Kitap, kentsel alanda kadınların karşılaştığı günlük kısıtlamaların ve bu kısıtlamalar yoluyla sosyal yeniden üretimin nasıl gerçekleştiğinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak eleştirel şehir çalışmalarından örnekler ve otoetnografi sıklıkla dengeli gitse de bir istisna olarak protesto şehrinde yazarın kendi deneyimlerinin araştırma örneklerinin önüne geçtiğini söylemek mümkün. Protestonun karmaşıklığı, kamusal alanla doğrudan ilişkisi, keşimsellik için oldukça önemli bir konumda olması bu bölümü yeni sorularla ve farklı açılardan okuma beklentisini karşılayamamaktadır.

Kern, herkese uygun bir çözüm önermez ve bunun mümkün olamayacağını belirtir ancak olabildiğince keşimsel bir yaklaşım belirlenmesi konusunda ısrar eder. Yine de bir sonuç olarak olasılıklardan bahsettiği olasılıklar şehri, feminist şehir için gerçek bir çağrı olma fırsatını kaçırmaktadır. Değişime dair gerçek düşünceler okumak, bir deney olarak feminist şehri yeniden okumaktan daha verimli olacaktır. Kitapta keşimsel bir perspektif benimsenmiş olmasına ve yazarın Kuzeyli, beyaz, akademisyen olarak kendi ayrıcalıklı durumunun öz eleştirisini yapmasına rağmen örneklerin büyük bölümü Küresel Kuzey'den gelmektedir. Yazar, akademik çalışmalardan sık sık yararlanmış ancak örneklerinde ekonomik, kültürel ve sosyal olarak farklı bölgelerde yaşayan kadınlara ve azınlık gruplara yer vermemiştir. Oysa şehir deneyimi, temelde ataerkillikle kurulmuş olsa da tamamen farklı bir bölgede çeşitli kültürel, ekonomik ve sosyal etkilerle değişime uğrayabilir. Örneğin; 2018 yılına kadar Suudi Arabistan'da yalnızken araç kullanması yasak olan kadınlar için araç tercihlerinin yalnızca korkuyla ya da ekonomik durumla değiştiğini söylemek için yeni bir tartışma başlatmak gerekir. Benzer şekilde abaya adı verilen bol kesimli çarşafın giyerek kamusal alana çıkmaları gereken kadınlar düşünüldüğünde flanör/flanöz tartışması da yeniden ele alınması gereken bir konu hâline gelir.

Şehirler, kadınlar ve marjinal gruplar için çeşitli erişim zorluklarının yanında iklim değişikliği gibi ekolojik zorluklarla da çevrilidir. Ekolojik sorunların iyileştirilebilmesi için sosyal eşitsizliklerin iyileştirilebilmesi gerekir. Eşitsizliğin ele alındığı, kadınların ve azınlıkların güvenli şehirle ilişkisinin irdelendiği bu çalışmada şehirdeki çevre sorunlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilişkisinden bahsedilmemektedir. Bir feminist şehir çalışmasından beklenildiği üzere daha fazla çevre hakkında konuşulabilir; iklim, çevre problemleri ve kadınların şehir yaşamına etkileri üzerinde durulabilirdi ancak kadınların iklim değişikliğiyle birlikte şehir deneyimlerinin nasıl farklılaştığı/farklılaşabileceği bu kitap boyunca ele alınmamıştır.

Sorunların gerçekten çözüme kavuşabilmesi için onların net olarak ortaya konulabilmesi gerekir. Kern, herkes için tek ve doğru bir feminist şehir oluşturulamayacağını bilincindedir ve bu nedenle kitap boyunca bir çözüm önerisi ortaya koymamış, ancak sorunları olabildiğince kapsamlı ve sade bir şekilde aktarmaya çalışmıştır. Hemen her bölümde sorduğu sorular ise okuyucunun kendi cevaplarını vermesine imkân tanıyarak bu kapsamı genişletmiştir. Kern'in sosyal çevrenin inşa edilmiş çevreyle ayrılmaz olduğunu vurgular ve zaman zaman feminist kent planlamacılarının umutsuzluğa düştüğünü belirtirken kendisinin umutsuzluğa düşmemesinin sebebi başlangıçta benimsediği bu yöntemdir. Kern'in de aktardığı gibi *hiçbir ışıklandırma ataerkilliği ortadan kaldırmak için yeterli olmayacak* ama sorular ve sorunlar net olarak ortaya konulabilirse çözüm önerileri çoğaltılabilecektir.

Notlar

¹ Leslie Kern, doktora eğitimini York Üniversitesi'nde kadın çalışmaları bölümünde tamamlamış, Mount Allison Üniversitesi'nde Coğrafya ve Çevre bölümünde akademisyen olarak çalışmaktadır. Toplumsal cinsiyet, feminist coğrafya, kent ve mutenalaştırma konularında araştırmalarını sürdürmekte ve bu konulara ilişkin dersler vermektedir. 2010 yılında yayımlanan "Sex and the Revitalized City: Gender, Condominium Development, and Urban Citizenship" ve 2022 yılı içinde yayımlanan "Gentrification is Inevitable and Other Lies" adlı kitapların da yazarıdır.

² Bkz: Elkin, L. (2018). *Flanöz: Şehirde Yürüyen Kadınlar Paris, New York, Tokyo, Viyana ve Londra* (çev. D. D. Doğan) İstanbul: Nebula Kitap.

Kaynakça

- Baudelaire, C. (2013). *Modern Hayatın Ressamı* (çev. A. Berktaş) İstanbul: İletişim
- Benjamin, W. (2012). *Pasajlar* (çev. A. Cemal) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Burt, M. R. (1980). Cultural Myths and Supports for Rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (2), 217-230.
- Evans, R. J. (2005) *Death in Hamburg, Society and Politics in the Cholera Years 1830-1910*. New York: Penguin Books.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu* (çev. M.A. Kılıçbay) Ankara: İmge.
- Hays, S. (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. NH: Yale University.
- Macdonald, C. L. (1998). Manufacturing Motherhood: The Shadow Work of Nannies and Au Pairs. *Qualitative Sociology* 21, 25-53
- Oldenburg, R. (1991). *The Great Good Place*. New York: Marlowe and Company.
- Peters, D. (2013). Gender and Sustainable Urban Mobility; *UN Habitat*.
- Porter, M. (2010). Focus on Mothering: Introduction. *Hecate*, 36 (1/2), 5-16

Fatma Levent

Doktora Öğrencisi
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Doktora Programı
Eskişehir-Türkiye
E-posta: flevnt@anadolu.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-1683-3539